

4
165

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

МИСЬКІВ Ірина Сергіївна

УДК 37.018.55 (410) (043.5)

**РОЗВИТОК ШКІЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА
У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ**

13.00.01 -- загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дрогобич – 2009

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, м. Дрогобич, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ЛОГВИНЕНКО Тетяна Олександрівна,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЛЕЩЕНКО Марія Петрівна,
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук, професор
АРХИПОВА Світлана Петрівна,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
завідувач кафедри соціальної роботи
та соціальної педагогіки

Захист відбудеться 3 листопада 2009 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 36.053.01 у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка за адресою: 82100, м. Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, 2-й поверх, к. 20.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (82100, м. Дрогобич, вул. Лесі Українки, 2).

Автореферат розісланий 2 жовтня 2009 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Пантюк Т.І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. На початку XXI століття особлива увага у міжнародному освітньому просторі приділяється проблемі підвищення рівня якості загальноосвітньої школи, ключовим завданням якої є підготовка її вихованців до повноцінного функціонування у сучасному соціумі. Загальноосвітня школа розглядається як організаційна навчальна спільнота, для якої характерні наявність своєрідної культури, цінностей, спільного бачення її розвитку, цілей та завдань, що узгоджуються з національною стратегією розвитку освіти держави. У зарубіжних країнах оновлюються навчальні програми загальноосвітньої школи з урахуванням сучасних підходів до організації навчального процесу, результатів дослідження та впровадження різноманітних методів планування, управління та контролю за прогресом учнів тощо.

У навчальному процесі, спрямованому на освоєння нових знань, розвиток навичок і вмінь, формування компетентностей учнів особлива роль відводиться педагогу. Оскільки відбуваються зміни в ієрархічній системі управління освітою, все більше повноважень отримують місцеві органи управління освітою та педагогічні колективи шкіл, а відтак учителі здійснюють шкільне лідерство та несуть відповідальність за власну діяльність. Проблеми надання управлінських повноважень учителям загальноосвітніх шкіл та розвиток їхнього професіоналізму, становлення освітнього менеджменту на рівні загальноосвітньої школи, необхідність колегіального прийняття рішень, участі батьків у навчальному процесі учнів домінують у шкільних реформах на початку XXI століття.

В Україні реформування загальноосвітньої школи та підготовка педагогів здійснюється згідно з Конституцією України, Законом України «Про освіту»; Національною доктриною розвитку освіти у XXI столітті (2002 р.); Державною програмою «Вчитель», затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 28.03.2002 р. № 379; Указами Президента України від 23 лютого 2000 р. № 276 «Про першочергові заходи щодо реалізації «Послання Президента України до Верховної Ради України» «Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000 – 2004 роки»; Концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України, її інтеграції в європейський освітній простір (затверджені Міністерством освіти і науки України 31.12.2004 р. № 988).

Важливим джерелом для окреслення стратегічних напрямів розвитку загальноосвітньої школи в Україні є вивчення та аналіз розвитку освіти за кордоном. У міжнародному освітньому просторі головними завданнями загальноосвітньої школи визначено розвиток інтелектуального, духовного та економічного потенціалу суспільства. Шкільне лідерство виступає одним із елементів, що сприяють переорієнтації освіти на розвиток людини впродовж усього життя, актуалізують складні психолого-педагогічні проблеми, визначають нагальність потреби ґрунтовного оновлення системи шкільної освіти, зумовлюють переосмислення та перегляд її фундаментальних

складових, модернізацію її змісту. Великобританія володіє важливими педагогічними досягненнями та розвинутою системою шкільного лідерства. Теорія і практика розвитку шкільного лідерства Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії залежать від державної політики в галузі освіти, а також тенденцій міжнародного освітнього простору.

Особливого значення набувають поняття «освітній менеджмент», «шкільне адміністрування» та «шкільне лідерство», «лідерство вчителів», що розглядаються як одні із головних засобів удосконалення загальноосвітньої школи та підвищення рівня якості освітніх послуг, які вона надає суспільству. Теоретичне обґрунтування сучасних підходів до розвитку освітнього менеджменту та шкільного лідерства дають праці відомих зарубіжних науковців: розвиток освітнього менеджменту та лідерства (П. Брей (P. Bray), М. Брундрет (M. Brundrett), Дж. Грейс (G. Grace), Б. Давіс (B. Davies), Б. Калдвелл (B. Caldwell), Б. Мурден (B. Murden), А. Томсон (A. Thomson), М. Уїглі (M. Wheatley); шкільне лідерство у міжнародному освітньому просторі (Т. Буш (T. Bush), С. Сандлер (S. Sandler), К. Ходжкінсон (C. Hodgkinson); партисипативне лідерство (Н. Беннетт (N. Bennett), Ч. Вайз (Ch. Wise), Ф. Вудз (Ph. Woods), Д. Дін (D. Dean), Л. Кук (L. Cook), М. Френд (M. Friend); трансформаційне лідерство (Ч. Дей (Ch. Day), П. Гронн (P. Gronn), Дж. Коттер (J. Kotter); підготовка шкільних лідерів (Р. Бас (R. Barth), П. Беглі (P. Begley), М. Тейлор (M. Taylor); програми підготовки шкільних лідерів (М. Брундрет (M. Brundrett), Р. Мус (R. Muth), Ф. Ньюманн (F. Newmann); професійний розвиток учителів-лідерів загальноосвітньої школи (Дж. Дареш (J. Daresh), Л. Дарлінг-Хаммонд (L. Darling-Hammond), М. МакЛаглін (M. McLaughlin), Х. Томлінсон (H. Tomlinson); удосконалення загальноосвітньої школи за допомогою застосування шкільного лідерства (Ч. Мазео (Ch. Mazzeo), А. Меннінг (A. Manning), Дж. Мерфі (J. Murphy), Л. Поттер (L. Potter), П. Халлінгер (Ph. Hallinger).

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття українські науковці здійснювали компаративно-педагогічні дослідження. Серед них Н. Авшенюк, С. Архипова, В. Базуріна, Н. Балацька, Я. Бельмаз, Р. Беланова, Г. Бигар, Н. Бідюк, Г. Бутенко, Г. Воронка, Н. Гайдук, І. Гушлевська, О. Демченко, В. Жуковський, О. Заболотна, І. Задорожна, Л. Карпинська, Ю. Кіщенко, Т. Кошманова, О. Кузнецова, О. Леонтьєва, М. Лещенко, Т. Логвиненко, Г. Марченко, Н. Муқан, Н. Пацевко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, С. Синенко, Р. Сойчук, Н. Чорна, Т. Чувакова та інші.

Різні аспекти освітнього менеджменту та лідерства, підготовки шкільних менеджерів за рубежом вивчали: освітній менеджмент (В. Терентьєв, Л. Даниленко, О. Гурова, Л. Карамушка, А. Мельниченко, О. Мармаза, В. Крижко), підготовка менеджерів освіти (Л. Кравченко, С. Нікітчина), управління загальноосвітньою школою (В. Зверєва, В. Маслов, Е. Мартинцева), лідерство і менеджмент (К. Ушаков, В. Громовий, Г. Сиротенко, М. Федін), підготовка лідерів (А. Борисова, В. Громовий).

Проблема розвитку шкільного лідерства в Об'єднаному Королівстві Великобританії та Північної Ірландії ще не вивчалася, хоча окремі її аспекти

були предметом дослідження Н. Авшенюк, В. Базуриної, І. Задорожної, Ю. Кіщенко, Н. Мукан.

Таким чином, соціальне значення проблеми шкільного лідерства, гострі практичні потреби системи шкільної освіти, а також недостатнє вивчення зарубіжного досвіду, що суперечить об'єктивній необхідності освітньої практики, зумовили вибір теми нашого дослідження «**Розвиток шкільного лідерства у Великій Британії**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми комплексного дослідження кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка соціального педагога в контексті досягнень вітчизняних та зарубіжних педагогів». Тема дослідження затверджена вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 3 від 16 лютого 2006 р.) і узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 5 від 27 травня 2008 р.).

Об'єкт дослідження – шкільне лідерство у Великій Британії.

Предмет дослідження – зміст, методи та форми розвитку шкільного лідерства у Великій Британії.

Мета дослідження: здійснити комплексний аналіз змісту шкільного лідерства та особливостей його розвитку в умовах британських загальноосвітніх шкіл, визначити його вплив на удосконалення загальноосвітньої школи та розробити методичні рекомендації щодо творчого використання британського досвіду в Україні.

Відповідно до мети дослідження було визначено такі **завдання**:

- дослідити шкільне лідерство як науково-педагогічну проблему та здійснити аналіз тенденцій його розвитку;
- проаналізувати зміст шкільного лідерства та його значення у процесі удосконалення і реформування сучасної британської загальноосвітньої школи;
- охарактеризувати практичну реалізацію британського шкільного лідерства на шкільному, локальному, національному рівнях;
- виявити особливості основних компонентів програм підготовки шкільних лідерів у системах початкової та неперервної педагогічної освіти Великої Британії, дослідити професійний розвиток шкільних лідерів в умовах британських загальноосвітніх шкіл;
- розробити методичні рекомендації щодо творчого використання прогресивних ідей та досвіду розвитку шкільного лідерства Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії в умовах загальноосвітньої школи України.

Концептуальні ідеї дослідження. Шкільне лідерство – це компонент системи управління загальноосвітньої школи Великої Британії, спрямований на забезпечення активної участі вчителів загальноосвітніх шкіл у здійсненні управління шкільною освітою та її реформування з метою удосконалення якості

освітніх послуг, які загальноосвітня школа надає суспільству, а також налагодження навчального процесу учнів і викладання академічних дисциплін педагогами, яким характерна висока результативність.

Розвиток шкільного лідерства у Великій Британії відбувається згідно з тенденціями його розвитку у міжнародному освітньому просторі, а саме з урахуванням децентралізації та централізації управління освітою; підвищення вимог до професійної компетентності вчителів загальноосвітніх шкіл, а також поліпшення якості освітніх послуг, які вони надають суспільству; швидкого розповсюдження програм підготовки шкільних лідерів, а також налагодження співпраці шкільних лідерів у міжнародному освітньому просторі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Генезис шкільного лідерства – це динамічний процес, спрямований на розвиток загальноосвітньої школи як навчальної спільноти, для якої характерні наявність чітко визначених цілей, пріоритетів та цінностей, спільне бачення стратегії її розвитку, урахування індивідуальних інтересів членів навчальної спільноти та суспільних потреб, високий рівень колегіальності та культури праці.

Компаративно-педагогічне дослідження розвитку шкільного лідерства у Великій Британії, виявлення прогресивних ідей позитивного зарубіжного досвіду шкільного лідерства сприятиме науковому обґрунтуванню стратегії розвитку шкільного лідерства в Україні у період її трансформації та інтеграції в європейський і світовий освітній простір, а також визначенню шляхів удосконалення загальноосвітньої школи із застосуванням потенціалу шкільного лідерства.

Методологічною основою дослідження є теорія наукового пізнання, філософські положення про неперервний різнобічний та гармонійний розвиток особистості, взаємозалежність процесів і явищ об'єктивної дійсності, системний підхід до компаративного аналізу явищ освітньої галузі, освітнього менеджменту та шкільного лідерства. У дослідженні ми використовуємо положення про цілісність соціальних та педагогічних систем, розвиток освіти за умови активної діяльності всіх учасників освітнього процесу з метою виховання творчої особистості учня та активного члена суспільства.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети специфіка теми дослідження вимагала застосування *теоретичних* методів дослідження: пошук, дослідження та вивчення джерел; аналіз, зіставлення та систематизація матеріалів теоретичних досліджень; історико-системний компаративний метод дослідження освітніх документів попереднього століття, який дав можливість порівняти генезис шкільного лідерства у міжнародному освітньому просторі; ймовірна добірка фактів, кількісний та якісний аналіз програм підготовки шкільних лідерів у системі початкової та неперервної професійної педагогічної освіти Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії, конкретизація та узагальнення теоретичних положень дослідницьких матеріалів.

Під час проведення дослідження використовувались також *практичні* методи: діалог із вчителями-практиками загальноосвітніх шкіл Великої

Британії за допомогою мережі Інтернет, узагальнення педагогічного досвіду, аналіз матеріалів програм підготовки шкільних лідерів, впровадження результатів дослідження у роботу вітчизняних навчальних закладів.

Джерельна база дослідження: документи міжнародних організацій ЮНЕСКО, ООН та ОЕСР щодо розвитку освіти; конститутивні державні документи про розвиток освіти і загальноосвітньої школи Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії; державні стандарти педагогічної професії; законодавчі акти та декларації в галузі освіти Великобританії; документи Департаментів освіти Англії, Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії; матеріали видань асоціацій вчителів та педагогічних агенцій; матеріали щорічного огляду життя британських педагогів; монографії та публікації з проблеми дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців; педагогічна періодика Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії, інших зарубіжних країн; наукові праці (монографії, дисертації, статті) вітчизняних науковців; матеріали науково-практичних конференцій, присвячених проблемам освітнього менеджменту та шкільного лідерства; програми підготовки шкільних лідерів у системах початкової та неперервної професійної освіти, навчально-методична документація факультетів освіти університетів, а також інноваційних центрів Великої Британії.

Організація дослідження. Дослідження проводилося у 2005 – 2009 рр.:

Перший етап (2005 – 2006 рр.) – формування та аналіз джерел дослідження, теоретичне осмислення проблеми, розробка методологічних основ та наукового інструментарію дослідження, визначення та конкретизація об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження.

Другий етап (2007 – 2008 рр.) – формулювання концептуальних ідей дослідження, конкретизація методики проведення дослідження, вивчення та аналіз практичного досвіду (налагодження діалогу зі шкільними лідерами британських загальноосвітніх шкіл за допомогою мережі Інтернет).

Третій етап (2008 – 2009 рр.) – систематизація та узагальнення особливостей розвитку шкільного лідерства в умовах британських загальноосвітніх шкіл; формування загальних висновків та перспектив подальшого вивчення проблеми; розробка рекомендацій щодо творчого використання британського досвіду в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- *уперше* здійснено аналіз проблеми розвитку шкільного лідерства у Великій Британії з урахуванням тенденцій міжнародного освітнього простору;
- *систематизовано і узагальнено* особливості основних компонентів програм підготовки шкільних лідерів Англії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії у системі початкової і неперервної професійної педагогічної освіти, а також сучасний досвід організації та змісту шкільного лідерства у системі шкільної освіти Великої Британії;
- *вивчено* можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі здійснення шкільного лідерства;

- обґрунтовано зміст та практичну реалізацію британського шкільного лідерства на шкільному, локальному і національному рівнях, можливості використання британського досвіду в умовах загальноосвітньої школи України.
- удосконалено характеристики професійно значущих якостей і компетентнісних характеристик шкільного лідера в контексті сучасних аксіологічних тенденцій в Об'єднаному Королівстві Великобританії та Північної Ірландії;
- дістали подальший розвиток положення про удосконалення загальноосвітньої школи та освітніх послуг, які вона надає суспільству за посередництва шкільного лідерства;
- визначено можливості творчого застосування позитивних досягнень британської педагогіки в українській системі виховання.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що на основі різних видів наукового аналізу основних тенденцій розвитку шкільного лідерства з перспективи міжнародного освітнього простору та британського досвіду, компетентнісних характеристик шкільного лідера і вимог до професіоналізму вчителів-лідерів британських загальноосвітніх шкіл обґрунтовано концептуальні засади розвитку шкільного лідерства; визначено положення, які поглиблюють розуміння педагогічної професії, значення і роль шкільного лідера у процесі удосконалення загальноосвітньої школи та системи шкільної освіти загалом.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його матеріали можуть бути використані педагогічними факультетами вищих навчальних закладів системи професійної освіти України для поглиблення знань викладачів і студентів із питань змісту та розвитку шкільного лідерства у Великій Британії, а також формування оцінок, суджень щодо ролі і значення шкільного лідера у розвитку й реформуванні загальноосвітньої школи за рубежом; уведенні отриманих у ході дослідження результатів до змісту курсів загальної і порівняльної педагогіки.

Уведені до наукового обігу факти та теоретичні положення, а також база даних можуть бути використані вітчизняними науковцями як перевірені наукові матеріали для проведення компаративних досліджень і наукового обґрунтування стратегії розвитку шкільного лідерства в умовах загальноосвітніх шкіл України.

Результати дослідження **впроваджено** у навчальний процес кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич Львівської обл.) (Акт про впровадження від 12.05.2009 р.); кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів) (Акт про впровадження від 15.06.2009 р.); Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (м. Львів) (Акт про впровадження від 09.06.2009 р.); Київського міжнародного університету (м. Київ) (Акт про впровадження № 281 від 15.06.2009 р.); кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету (м. Херсон) (Акт про впровадження від 18.05.2009 р.).

Вірогідність результатів дослідження підтверджується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій; комплексним застосуванням сучасних дослідницьких методів, адекватних предмету, меті і завданням дослідження; системним аналізом значного обсягу науково-педагогічних та нормативно-правових джерел, методичних документів і теоретичних педагогічних праць, також безпосередньою участю дисертантки в обговоренні проблеми розвитку цільного лідерства з британськими педагогами під час інтерв'ю, бесід, питувань і наукових дискусій; позитивними результатами впровадження рекомендацій авторки у навчальних закладах системи професійної освіти України.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Усі наукові результати, викладені у роботі, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, які становлять індивідуальний внесок автора.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювалися на II Міжнародній науково-практичній конференції «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: моніторинг якості освіти» (Київ, 2007); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону» (Ялта, 2008); Міжнародній науково-практичній конференції «Професіоналізм педагога у контексті європейського вибору України» (Ялта, 2008); XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Україна в євроінтеграційних процесах» (Київ, 2008); III Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Соціум. Наука. Культура» (Київ, 2008); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Магістратура: творчі пошуки і здобутки в умовах участі України в Болонському процесі» (Київ, 2008); Міжнародній науково-практичній конференції «Місія викладача вищої школи в контексті сучасних освітніх викликів» (Львів, 2008); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Управління в освіті» (Львів, 2009).

Публікації: основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в 11 наукових працях, у тому числі 6 статей – у фахових виданнях, затверджених ВАК України; 5 – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура дисертації: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків на 19 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, основний зміст викладено на 182 сторінках. Список використаних джерел ключає 323 джерела, з них 250 – англійською мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі сформульовано актуальність та доцільність дисертаційного дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, його концептуальні ідеї та методологічну основу, методи дослідження; обґрунтовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення; висвітлено інформацію

про апробацію та впровадження результатів дослідження у практичну діяльність інституцій системи професійної освіти.

У **першому розділі** – «Теоретичні основи шкільного лідерства» – охарактеризовано шкільне лідерство як науково-педагогічну проблему, особливості розвитку шкільного лідерства у Великій Британії та тенденції розвитку шкільного лідерства на початку XXI століття у міжнародному освітньому просторі.

Визначається, що шкільне лідерство спрямовується на удосконалення загальноосвітньої школи, а отже основними його завданнями є: оновлення навчальних програм; перетворення процесу учіння на вдумливий процес; удосконалення організації навчального процесу; підвищення професіоналізму педагогів; покращення фінансування шкільної освіти; підвищення якості управління знаннями; удосконалення освітнього менеджменту; налагодження співпраці між загальноосвітньою школою та іншими організаціями тощо.

У ході дослідження вдалося з'ясувати, що серед основних підходів щодо розвитку шкільного лідерства у Великій Британії використовується: критичний, який обґрунтовує конкуренцію та звільнення лідерів і їхніх послідовників від соціальної несправедливості й тиску органів влади; гуманістичний, що збирає та узагальнює інформацію на основі досвіду та біографій лідерів і менеджерів; функціональний, що забезпечує лідерів ефективними стратегіями лідерства з метою розповсюдження організаційних результатів; науковий, що абстрагує та вимірює вплив ефективності лідерства на результативність діяльності організації.

Серед характерних особливостей розвитку шкільного лідерства в умовах загальноосвітньої школи на теренах Великої Британії відзначаємо: його спрямованість на цілі, пріоритети та цінності загальноосвітньої школи; узгодженість із контекстом загальноосвітньої школи; направленість на активний навчальний процес усіх його учасників; його партисипативний характер на різних рівнях управління освітою; спрямування на розвиток загальноосвітньої школи, як навчальної спільноти; стратегічний підхід до його застосування та скерованість на майбутнє; ґрунтування на методологіях застосування інновацій та прагматики; його гармонійність та систематичність.

Дослідження доводить, що основними чинниками забезпечення ефективності шкільного лідерства є:

- розвиток національної системи стандартів шкільного лідерства, на основі яких місцеві органи управління освітою та навчальні спільноти учителів загальноосвітніх шкіл ґрунтували б власну діяльність (стандарти управління загальноосвітньою школою, стратегічні та операційні стандарти, стандарти управління персоналом та ресурсами, стандарти контролю та звітності, стандарти неперервного професійного розвитку вчителів);
- організація підтримки розвитку шкільного лідерства (підтримка запровадження стандартів у роботу шкільних лідерів, розробка політики та процедури розвитку шкільного лідерства, підготовка професіоналів з управління фінансовими ресурсами, спрямованими на розвиток шкільного лідерства);

– розвиток програм підготовки шкільних лідерів у початковій та неперервній професійній освіті.

У ході дослідження з'ясовано, що серед основних проблем розвитку шкільного лідерства в умовах британської загальноосвітньої школи, які потребують нагального вирішення, є розвиток професійних стандартів лідерів (чітка кар'єрна траєкторія та визначення кваліфікацій, що сприяють прогресу); визначення лідерських компетентностей чи стандартів (розвиток стандартів шкільного лідерства, розвиток національної системи лідерської освіти); відповідне та адекватне навчання і розвиток (забезпечення фінансування); сприяння розвитку лідерства (розвиток лідерства персоналу на різних рівнях організаційної структури, розвиток лідерських здібностей та потенціалу); розбудова навчальної мережі з використанням практичного навчання, (менторство та он-лайн підтримка) тощо.

Серед основних завдань шкільного лідера британської загальноосвітньої школи визначаємо: формулювання спільного бачення та визначення напрямів діяльності загальноосвітньої школи, основне завдання якої полягає у наданні освітніх послуг суспільству високої якості; розуміння персоналу, його потреб та інтересів, а також розвиток його потенціалу, що здійснюється за допомогою інтелектуального стимулювання, забезпечення конструктивної підтримки та подання власного прикладу; розвиток загальноосвітньої школи, як організації, що характеризується колегіальністю, високою культурою праці, творчістю та продуктивністю у стосунках між педагогами загальноосвітньої школи й колегами з інших навчальних інституцій; управління навчальними програмами, що охоплює створення продуктивного робочого середовища для педагогів та учнів, формування організаційної стабільності, моніторинг діяльності школи та колег.

Дослідження довело, що на початку нового тисячоліття проблема шкільного лідерства є актуальною та широко вивчається науковцями в галузі освіти, має міжнародний характер розвитку. Серед основних тенденцій генези шкільного лідерства у міжнародному освітньому просторі слід відзначити централізацію та децентралізацію управління розвитком шкільної освіти, зміщення акцентів до самоуправління та несення відповідальності загальноосвітньої школи за надання освітніх послуг суспільству високої якості. Також особлива увага приділяється проблемі підвищення рівня професіоналізму вчителів загальноосвітніх шкіл, від яких залежить удосконалення діяльності загальноосвітньої школи. Фінансування розвитку шкільної освіти розглядається як інвестування у людський капітал, а відтак й у розвиток суспільства загалом.

Міжнародному освітньому простору характерний активний розвиток програм підготовки шкільних лідерів та їх централізоване фінансування на національному рівні, а також налагодження співпраці шкільних лідерів та розповсюдження програм їхньої підготовки за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Разом із тенденцією розвитку загальноосвітньої школи, як навчальної спільноти, що характеризується спільними цінностями та культурою, відзначається зміщення акцентів до партисипативного виду

шкільного лідерства, відповідно програми підготовки шкільних лідерів у системі початкової професійної освіти та програми професійного розвитку у системі неперервної професійної освіти ґрунтуються на двох основних концепціях лідерства: трансформаційне та партисипативне лідерство.

У **другому розділі** – «Шкільне лідерство як засіб удосконалення британської загальноосвітньої школи» – зазначається, що шкільне лідерство в умовах загальноосвітньої школи відіграє важливу роль у процесі підвищення якості навчання учнів та викладацької діяльності педагогів. Ефективність британської загальноосвітньої школи окреслюється за допомогою таких чинників, як: шкільне лідерство, учіння та навчання, що є взаємопов'язаними; навчальний процес, який є спільною справою його учасників, одночасно й індивідуальним процесом; партисипативний характер шкільного лідерства; колегіальна співпраця та робота педагогів у команді; стосунки у колективі, що характеризуються довірою, чесністю та відкритістю.

Опрацювання автентичних науково-педагогічних джерел свідчить, що під «лідерством у навчанні» розуміють ініціювання змін, які сприяють забезпеченню можливостей для всіх учнів з метою досягнення високих результатів у навчанні. Основною метою є створення умов, які сприяють засвоєнню знань, навичок і вмій, компетентностей, набуттю досвіду, що можуть бути використані у подальшому житті, налагоджують розвиток впевненості, талантів та здібностей особистості учня.

У ході дослідження з'ясовано, що різноманітні тенденції міжнародного освітнього простору відобразилися на системі шкільної освіти Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії та докорінно змінили роль учителя у навчальному процесі, а саме: від учителя, який передає знання учням, до вчителя, який заохочує учнів до конструювання знань; від виконавця навчальної програми до активного учасника процесу розвитку навчальної програми загальноосвітньої школи; від виконавця політики в галузі освіти до лідера, який ініціює та активно здійснює шкільні реформи.

Дослідження довело, що шкільні лідери відіграють важливу роль у розвитку освіти, оскільки вони допомагають усім членам навчальної спільноти здійснювати вплив на якість навчання, викладання та досягнення високої успішності. Існує різноманіття стилів шкільного лідерства у Великій Британії, і не існує єдиної рекомендації щодо застосування того чи іншого стилю, оскільки у кожній ситуації він відрізнятиметься. Серед основних особливостей шкільного лідерства у Великобританії відзначаємо його наскрізний характер, що забезпечує функціонування шкільних лідерів на всіх рівнях освітнього менеджменту. Також зазначаємо, що несення відповідальності щодо забезпечення якості щоденної практики стосується кожного члена шкільного колективу.

Отже, шкільні лідери чітко усвідомлюють бачення загальноосвітньої школи, заохочують колег до запровадження змін з метою піднесення якості освітніх послуг, виховують в них самоповагу та впевненість. Визначено, що ефективність розвитку загальноосвітньої школи як навчальної спільноти залежить від активної участі членів педагогічного колективу у процесі

формування її цінностей та цілей. За допомогою щоденної практики шкільні лідери демонструють їхню важливість, а розвиток культури організації сприяє їх досягненню.

У дослідженні доведено, що стратегічне планування, яке здійснюється шкільними лідерами, формує майбутній напрямок діяльності загальноосвітньої школи та освітніх послуг, які вона надає суспільству. Лідерство у навчанні – це сконцентрування основної уваги на навчальному процесі та учнях, визначення їх центральною проблемою педагогічної діяльності всіх членів колективу. Такий підхід обумовлює володіння методикою планування бюджету та навчальних ресурсів, управління персоналом, визначення пріоритетів у діяльності шкільних лідерів. Ефективність діяльності шкільних лідерів та загальноосвітньої школи, в якій вони працюють, залежить від підтримки та розвитку інноваційної діяльності, запровадження змін разом із застосуванням продуктивних методик оцінювання та управління ризиками.

Функціонування на макрорівні – це діяльність шкільних лідерів на рівні системи шкільної освіти Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії, яка розглядається як система, що працює в межах інших соціальних систем: система шкільної освіти (зв'язки між загальноосвітніми школами); система громадських послуг (зв'язки між загальноосвітньою школою та громадськими службами); система локальної спільноти (зв'язки між загальноосвітньою школою та представниками громадськості, батьками, соціальними службами).

До повноважень британських шкільних лідерів, що функціонують на системному рівні відносять: управління удосконаленням діяльності загальноосвітніх шкіл та оцінювання успішності учнів; удосконалення методики викладання у різних загальноосвітніх школах, за допомогою налагодження співпраці з колегами, а також організації досліджень різних аспектів методики викладання академічних дисциплін, особливостей навчання учнів, навчальної програми школи; управління розвитком загальноосвітніх шкіл, які розглядаються як спільноти професійного навчання та особистісного розвитку педагогів, налагоджуючи стосунки у школі та за її межами, необхідні для здійснення фахової практики і організації професійного розвитку; управління діяльністю та делегування певних повноважень з метою забезпечення рівноправного доступу вчителям та учням до навчальних ресурсів, сприяння неперервній освіті педагогів; стратегічне управління впливом, який клас, школа та система шкільної освіти здійснюють один на одного, з урахуванням залежності успішності впровадження реформ на рівні системи освіти від реформування діяльності кожної загальноосвітньої школи.

У **третьому розділі** – «Практична реалізація шкільного лідерства у Великій Британії» – з'ясовано, що проблемі розвитку шкільного лідерства приділяється особлива увага на шкільному, місцевому та національному рівнях. Доводиться його незаперечна роль у процесі удосконалення загальноосвітньої школи та підвищенні якості освітніх послуг, які вона надає суспільству.

Серед основних пріоритетів розвитку шкільного лідерства у Великій Британії слід відзначити: лідерство у реформуванні, трансформації та

удосконаленні загальноосвітньої школи; лідерство у неперервній професійній педагогічній освіті вчителів британських загальноосвітніх шкіл; лідерство у викладанні та навчанні; лідерство та управління загальноосвітніми школами, як навчальними спільнотами, яким притаманні спільне бачення, цілі, цінності та культура.

Нами проаналізована низка спеціальних програм розвитку шкільного лідерства на шкільному, місцевому та національному рівнях освітньої системи, а також щодо підготовки шкільних лідерів. Програми розвитку шкільного лідерства на теренах Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії характеризуються тенденцією до відображення інтелектуального і соціального аспектів широкого загалу суспільства, оскільки вони швидко змінюються, то програми розвитку шкільного лідерства переглядаються й оновлюються з урахуванням політики держави, інтелектуальних змін та геополітичних поворотів доктрини національного уряду. Стає очевидною відповідність між розвитком держави та системою підготовки британських шкільних лідерів, що ґрунтується на поєднанні класичних та новітніх тенденцій. У дисертаційному дослідженні здійснено аналіз основних атрибутів програм підготовки шкільних лідерів у системах початкової та неперервної професійної педагогічної освіти та особливостей професійного розвитку шкільних лідерів Англії, Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії.

У ході дослідження з'ясовано, що основними характеристиками програм підготовки шкільних лідерів британської загальноосвітньої школи є: спрямування на підготовку висококваліфікованого шкільного лідера з чітким визначенням необхідного обсягу знань, навичок та вмінь; розвиток навчальної програми, яка характеризується цілісністю, інтегрованістю, відповідає вимогам часу; включення до навчальної програми практики, яка розпочинається на початковому етапі навчання та створює підґрунтя для застосування теоретичних знань у реальному академічному середовищі; налагодження тісної співпраці між учасниками програми (професорсько-викладацький склад та студенти університетів) та вчителями-практиками.

Аналіз наукових праць зарубіжних учених, нормативних документів та інструкцій департаментів освіти частин Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії уможливив подання компетентнісної характеристики шкільних лідерів, опис їхніх знань, навичок та вмінь, здійснення аналізу їхніх посадових обов'язків, починаючи від пересічного вчителя до вчителя-наставника та директора загальноосвітньої школи.

У дисертації обґрунтовано основні компетентності британських шкільних лідерів: спрямованість на навчання на неперервній основі; пріоритетність професійного розвитку; чуйність та готовність прийти на допомогу; відданість та цілеспрямованість; здатність розбудовувати навчальну спільноту у школі та за її межами; вміння будувати командну співпрацю; вміння розвивати та імплементувати національну освітню політику; вміння налагоджувати стосунки з іншими; вміння розвивати особисту довіру; вміння делегувати повноваження лідерства тощо.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного нами дослідження дає підстави для таких висновків:

1. У дослідженні з'ясовано, що на початку XXI століття удосконалення діяльності загальноосвітньої школи, зростання вимог до знань, вмінь та навичок її випускників як тенденція міжнародного освітнього простору знайшли відображення у суспільстві Великої Британії. Інтенсивність розвитку програм удосконалення та підвищення стандартів навчальної діяльності учнів відображені як у політичних заходах уряду Великої Британії, так і в різноманітних нормативно-правових документах та науково-педагогічній літературі. Дослідження доводить, що серед основних факторів прогресу загальноосвітньої школи та адаптації її діяльності до вимог суспільства знань є вчитель як посередник запровадження змін та введення новацій у власну діяльність, який здійснює шкільне лідерство на шкільному, локальному та національному рівнях.

Здійснено комплексний аналіз змісту, форм та методів розвитку шкільного лідерства на теренах Великої Британії і з'ясовано, що шкільне лідерство – це сукупна діяльність великої кількості лідерів у межах загальноосвітньої школи, спрямована на створення сприятливих та рівних навчальних можливостей для всіх учнів, учителів та інших фахівців, що працюють у загальноосвітній школі, шкільної системи загалом, а також мотивування і стимулювання учасників навчального процесу до конструктивного використання переваг навчальних можливостей за допомогою концентрації всіх зусиль навколо проблеми освіти; побудови професійної спільноти, основною цінністю якої є навчання; залучення ресурсів зовнішнього середовища з навчальною метою; стратегічного розвитку шкільного лідерства; створення когезії. Отже, шкільне лідерство, передовсім, асоціюється із налагодженням навчального процесу учнів та викладанням академічної дисципліни педагогом, яким характерні висока якість та результативність.

З'ясовано, що у міжнародному освітньому просторі проблемі шкільного лідерства приділяється значна увага, що відобразилося на його розвитку у межах національних освітніх систем. Для системи шкільної освіти Великої Британії характерні такі тенденції: централізація та децентралізація освітнього менеджменту, що спричинило появу та розвиток шкільного лідерства й активну участь учителів загальноосвітніх шкіл у процесах управління освітніми реформами; здійснення фінансування розвитку шкільної освіти як інвестування у людський капітал, а відтак й у розвиток суспільства загалом; розширення самоуправління загальноосвітніх шкіл; підвищення стандартів загальноосвітньої школи та рівня професіоналізму вчителів. Системі британської освіти властиве швидке розповсюдження програм підготовки шкільних лідерів, а також налагодження їхньої співпраці у міжнародному освітньому просторі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

2. На теренах Великої Британії особливе місце відводиться партисипативному виду шкільного лідерства, що передбачає лідерство, спрямоване на колеґ за допомогою наставництва, менторства, роботи в команді.

Цей вид лідерства охоплює колективну відповідальність, спільність влади та повноважень, колегіальну діяльність, лідерські здібності, навчання в організації, рівноправність та етичність мікроклімату організації, демократичність культури і дослідження, залучення громадськості.

Виявлено, що серед головних методів і форм розвитку шкільного лідерства у Великій Британії є делегування повноважень та заохочення педагогів до лідерства і розвитку власного лідерського потенціалу; відведення часу, необхідного для здійснення лідерських функцій, професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл, колегіального планування, побудови мережі спілкування педагогів, взаємодідування занять колег; надання можливостей для неперервного професійного розвитку, що охоплює освоєння нових знань та формування навичок і вмінь, а також здійснення лідерських функцій (проведення семінарів, менторства, практичних досліджень, роботи в команді).

Розвиток шкільного лідерства у Великій Британії – це динамічний процес, спрямований на формування школи як навчальної спільноти, що має чітко визначені цілі, пріоритети та цінності, спільне бачення стратегії її розвитку, урахування індивідуальних інтересів та суспільних потреб, високий рівень колегіальності та культури з метою надання суспільству освітніх послуг високої якості.

3. Нами обґрунтовано роль та значення шкільного лідерства для удосконалення загальноосвітньої школи. Головною метою британського шкільного лідерства є забезпечення широких навчальних можливостей, які сприяють освоєнню знань, формуванню та розвитку навичок і вмінь, здобуттю досвіду, що можуть бути використані у подальшому житті учасників навчального процесу, сприяють розвитку впевненості, талантів, здібностей особистості. Такий підхід зумовлює створення відповідних умов праці педагогів, оволодіння ними різноманітними аспектами методики викладання навчальної дисципліни та усвідомлення відповідальності за результативність власної діяльності та навчальної діяльності учнів.

З'ясовано, що шкільні лідери функціонують не тільки на рівні загальноосвітньої школи та місцевих органів управління освітою, але й на рівні системи шкільної освіти Великої Британії. Забезпечення ефективності їхньої діяльності передбачає виконання таких завдань:

- організація відкритої дискусії щодо визначення спільних цілей та результатів шкільної освіти (узгодження цілей, завдань та критеріїв оцінювання результатів);
- розробка нових форм контролю результатів діяльності системи шкільної освіти (основні навички та вміння, технічні навички та вміння);
- лідерство в інноваційній діяльності (запровадження науково-дослідницької мережі спілкування, створення інноваційних центрів);
- збільшення ваги самоуправління щодо основних видів діяльності (на прикладі ринкової системи та конкуренції);
- розбудова системи мереж спілкування (навчальні спільноти в мережі Інтернет, науково-дослідні проекти, групи, колегіуми, федерації, трасти);

– децентралізація управління освітою та перенесення певних повноважень і відповідальності з департаментів освіти, громадських організацій та місцевих органів управління освітою на рівень шкільних лідерів (децентралізація, делегування повноважень);

– налагодження співпраці між усіма учасниками системи управління освітою.

4. Охарактеризовано практичну реалізацію розвитку шкільного лідерства на шкільному, локальному та національному рівнях. З'ясовано, що на національному рівні у Великій Британії здійснено низку освітніх реформ ринкового спрямування з метою підвищення рівня конкуренції та підсилення відповідальності загальноосвітніх шкіл за надання послуг високої якості, а також забезпечення конкурентоспроможності британських громадян із шкільною освітою у міжнародному освітньому просторі. Здійснюється постійний моніторинг професійної компетентності педагогів та відповідності їхньої фахової діяльності професійним стандартам. Політикою розвитку шкільної освіти Великої Британії визначено конститутивну роль шкільного лідерства у процесі забезпечення високої якості шкільної освіти, а саме за допомогою лідерства у реформуванні, трансформації та удосконаленні загальноосвітньої школи за допомогою партнерської співпраці; розвитку наставництва та інших ключових лідерських ролей; лідерства та управління у контексті інтегрованих послуг, які освітня галузь надає учням; лідерства у викладанні та навчанні, у ролі «учня-лідера», «вчителя-лідера» та управління навчальними спільнотами.

5. У результаті дослідження проаналізовано особливості основних компонентів програм початкової та неперервної професійної педагогічної підготовки шкільних лідерів загальноосвітніх шкіл Великобританії. Характерними особливостями програм початкової професійної підготовки британських шкільних лідерів є:

– всебічність та логічна послідовність навчальної програми, що ґрунтується на професійних стандартах, пріоритетом яких є лідерство у викладанні;

– концепції удосконалення загальноосвітньої школи;

– активне навчання, сконцентроване на учнях, що інтегрує теорію та практику і стимулює рефлексію;

– співпраця між професорсько-викладацьким складом вищих навчальних закладів та досвідченими педагогами загальноосвітньої школи;

– соціальна та професійна підтримка у формі цілісної структури й організованого менторства, консультування досвідчених шкільних лідерів;

– цілеспрямований відбір кандидатів з лідерським потенціалом для освоєння програми підготовки шкільних лідерів;

– організована інтернатура, що дає змогу залучати студентів-учителів до лідерської діяльності на певний період часу під керівництвом експертів.

Серед особливостей програм підготовки шкільних лідерів у системі неперервної професійної педагогічної освіти Великої Британії слід відзначити

їх спрямованість на вивчення теоретичних аспектів: лідерство в освіті, розвиток здатності до удосконалення професійної діяльності, усвідомлення ролі шкільного лідерства у навчанні та викладанні, а також значний практичний компонент, який передбачає розробку проекту шкільного лідерства та його прагматичне використання на базі загальноосвітньої школи, в якій працює педагог.

6. У роботі здійснено аналіз професійного розвитку британських шкільних лідерів та описано характерні особливості кожного з етапів, а саме: *рівень 1* – учитель-наставник (менеджер вищої ланки менеджменту школи), який відповідає за стратегічний розвиток загальноосвітньої школи та операційну ефективність; *рівень 2* – помічник учителя-наставника (менеджер вищої ланки менеджменту школи), який координує навчальні програми всіх напрямів діяльності школи, загальношкільні питання; *рівень 3* – керівник педагогічної ради школи (менеджер вищої ланки менеджменту школи), здійснює управління ресурсами, операційний менеджмент, координатор великих проєктів; *рівень 4* – завідувач кафедри, керівник навчального року (менеджер середньої ланки), відповідальний за управління ресурсами, операційний менеджмент, координування проєктів; *рівень 5* – учитель з обов'язками класного керівника (менеджер середньої ланки), здійснює управління навчально-виховним процесом; *рівень 6* – учитель (менеджер нижчої ланки), який безпосередньо здійснює управління навчальним процесом.

З'ясовано, що професійний розвиток британського шкільного лідера здійснюється з урахуванням усвідомлення власних переваг та недоліків педагога; моделей шкільного лідерства та потреб системи шкільної освіти; стратегічних цілей професійного розвитку шкільного лідера та стандартів, які необхідно досягнути; плану професійного розвитку та ефективного представлення себе як професіонала на ринку праці.

7. На підставі дисертаційного дослідження, розроблених методичних рекомендацій щодо творчого використання прогресивних ідей і досвіду розвитку шкільного лідерства Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії можна запропонувати Міністерству освіти і науки України, обласним, міським, районним органам управління освітою, педагогічним навчальним закладам та інститутам післядипломної педагогічної освіти, педагогічним колективам загальноосвітніх шкіл використовувати запропоновані методичні рекомендації при розробці стратегії розвитку шкільного лідерства в Україні; підготовці нормативно-правової документації з питань шкільного лідерства; розробці стандартів шкільного лідерства; розвитку програм підготовки шкільних лідерів у системах початкової та неперервної професійної педагогічної освіти.

До подальших досліджень належить вивчення значення та ролі формального і неформального шкільного лідерства, розробка стандартів шкільного лідерства, розвиток програм підготовки шкільних лідерів у системі початкової і неперервної педагогічної освіти тощо.

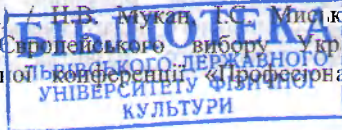
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових виданнях

1. Миськів І.С. Міжнародні тенденції розвитку шкільного лідерства // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки: Зб. наук. праць – К.: КиМУ, 2008. – Вип. 11. – С. 164-172.
2. Миськів І.С. Особливості програм підготовки шкільних лідерів за рубежом // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; укл. Л.Л. Макаренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. (Серія педагогічні та історичні науки). – Випуск LXXII (72). – С.157-164.
3. Миськів І.С. Компетентнісна характеристика британського педагога-лідера на різних етапах його кар'єри // Проблеми сучасної педагогічної освіти / Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. Статей: Ялта.: РВВ КГУ, 2008. – Вип. 17. – Ч. 1. – С. 185-193.
4. Миськів І.С. Лідерство у навчанні та викладанні як засіб підвищення якості навчального процесу та успішності учнів загальноосвітніх шкіл Великобританії // Вісник Львівського університету імені Івана Франка. Серія педагогічна. – Львів, 2008. – Вип. 25, Ч. 3. – С. 326-333.
5. Миськів І.С. Концепція розвитку шкільного лідерства у Великобританії // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки: Зб.наук. праць – К.: КиМУ, 2009. – Вип. 12. – С. 122-131.
6. Миськів І.С. Навчальний процес у британській загальноосвітній школі: роль шкільного лідерства // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; укл. Л.Л. Макаренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. (Серія педагогічні та історичні науки). – Випуск LXXXII (82). – С. 110-118.

Інші публікації

7. Миськів І.С. Розвиток лідерства в контексті британського освітнього менеджменту // Вища освіта України – Додаток 3 (т. 7) – 2007 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Моніторинг якості освіти» – С. 390-396.
8. Миськів І.С. Основні завдання британського шкільного лідерства / Н.В. Муқан, І.С. Миськів // Збірка тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціум. Наука. Культура» (29-31 січня 2008 р.). – Київ: ТОВ «ТК Меганом». – С. 22-24.
9. Миськів І.С. Форми шкільного лідерства та професійного розвитку учителів британських загальноосвітніх шкіл / Н.В. Муқан, І.С. Миськів // Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 10-11 квітня 2008 р., м. Ялта. – Зб. статей. Вип. 4 Ч. 1 – Ялта: РВВ КГУ, 2008. – С. 48-51.
10. Миськів І.С. Фактори здійснення вибору методів та форм професійного розвитку учителів загальноосвітніх шкіл за рубежом (на матеріалах Великобританії, Канади, США) / Н.В. Муқан, І.С. Миськів // Серія «Педагогіка і психологія» // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Матеріали міжнародної науково-педагогічної конференції «Професіоналізм

педагога в контексті Європейського вибору України», 18-20 вересня 2008 р., м. Ялта. – Зб. статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2008. – Ч. 2. – С. 38-41.

11. Миськів І.С. Особливості партисипативного шкільного лідерства у Великій Британії / Н.В. Мукан, І.С. Миськів // Тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Управління в освіті». – Львів: Видавництво ДЦ МОНУ, 2009. – С. 172-173.

АНОТАЦІЯ

Миськів І.С. Розвиток шкільного лідерства у Великій Британії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2009.

Дисертацію присвячено аналізу проблеми розвитку шкільного лідерства у Великій Британії. Здійснено аналіз змісту, методів та форм розвитку шкільного лідерства; охарактеризовано практичну реалізацію шкільного лідерства на шкільному, локальному та національному рівнях; виявлено особливості основних компонентів програм підготовки шкільних лідерів Великої Британії у системі початкової та неперервної професійної педагогічної освіти. Подано опис етапів професійного розвитку британського шкільного лідера та їхню характеристику. Обґрунтовано удосконалення загальноосвітньої школи та освітніх послуг, які вона надає суспільству за посередництва шкільного лідерства. Основні результати дослідження впроваджено у навчальний процес інституцій системи професійної освіти України.

Ключові слова: Великобританія, шкільне лідерство, шкільний лідер, удосконалення навчального процесу, програми підготовки шкільних лідерів, професійний розвиток, загальноосвітня школа.

АННОТАЦИЯ

Миськів И.С. Развитие школьного лидерства в Великой Британии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Дрогобыцкий государственный университет имени Ивана Франка, Дрогобыч, 2009.

Диссертация посвящена анализу проблемы развития школьного лидерства в Великой Британии. Проанализировано содержание, методы и формы развития школьного лидерства; дана характеристика практической реализации школьного лидерства на школьном, локальном и национальном уровнях; выявлены особенности основных компонентов программ подготовки школьных лидеров Великой Британии в системе начального и непрерывного профессионального педагогического образования. Изложено описание этапов профессионального развития британского школьного лидера и их

характеристика. Обосновано усовершенствование общеобразовательной школы и услуг, которые она представляет обществу через посредничество школьного лидерства. Основные результаты исследования внедрены в учебный процесс институций системы профессионального образования Украины.

Ключевые слова: Великобритания, школьное лидерство, школьный лидер, усовершенствование учебного процесса, программы подготовки школьных лидеров, профессиональное развитие, общеобразовательная школа.

ANNOTATION

Myskiv I.S. The development of school leadership in Great Britain. – Manuscript.

The thesis for obtaining the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Studies on specialty 13.00.01 – the general pedagogy and history of pedagogy. – The Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko, Drohobych, 2009.

The thesis deals with the analysis of the problem of school leadership development in The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.

The development of school leadership in Great Britain is described as the dynamic process, aimed at the development of public school as a learning community, which is characterised with the determined goals, priorities and values, common vision of its development strategy, taking into account individual interests and social demands, high level of collegiality and culture in order to supply the society with high quality educational services. Among the main trends of school leadership development there are centralisation and decentralisation of educational management, that caused the development of school leadership and teachers' participation in the process of education reforming; financing of school education which is understood as the investment in the society development; increasing of school self-government; upgrading of public school standards which demands the advancement of teachers' professionalism; the development of school leaders' training programmes and their cooperation in the international educational space.

There are different styles of leadership, but in Great Britain the participative style is widely used by school leaders. It encloses collective responsibility of teachers and school administrators, commonness of power and authority, collegial organisational learning, leader's talents, equity and ethics of organisational climate, democracy of culture and research.

The system of measures is used for school leadership development in Great Britain, among them the delegation of authority and stimulation of leader's potential development; administration of teachers' working time in order to provide the possibility for professional development, collegial planning of lessons, activity in teachers' network, attendance of colleagues' lessons and implementation of leader's functions.

In The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland school leaders function at the school, local and national levels. The effectiveness of their activity is based on the accomplishment of the following tasks: collegial agreement of school goals and objectives, jobs and assessment criteria; the development of new forms of

controlling of the school system functioning; leadership in innovative activity; self-government in the main kinds of activity on the basis of market economy and competition; the development of teachers' networks for professional communication, scientific and research projects, learning etc; school and teachers empowerment, delegation of authority; the development of cooperation between all the members of educational management system.

The peculiarities of major elements of training programmes of British public school leaders in the systems of pre- and in-service professional pedagogical education have been defined: comprehensiveness and logical consistency, orientation on professional standards, leadership in teaching, idea of school improvement, active learning which combines theory and practice, reflection, cooperation between university professors and experienced public school teachers etc.

In the dissertation the levels of career development of British school leaders have been characterised: level 1 – Headteacher; level 2 – Deputy Head, Assistant Head; level 3 – Head of Faculty; level 4 – Head of Department, Head of a Year; level 5 – Teacher plus additional responsibility such as form tutor; level 6 – Teacher (Qualified Teacher Status). The professional development of British school leaders has been implemented taking into account the personal pros and cons, the models of school leadership and demands of the school system, strategic goals of school leader's professional development and standards which should be obtained, professional development plan etc.

In the dissertation the key competencies of British school leaders have been studied. Among them there are: ability and skills to delegate authority, understanding of continuing professional development necessity, devotion, collegiality and purposefulness, ability to develop learning community, teambuilding skills, skills for development and implementation of the national education policy, skills to develop collegial relations with others, to form confidence.

The essential results of the research have been implemented in the academic process of the institutions of the Ukrainian system of professional education.

Key words: Great Britain, school leadership, school leader, learning process improvement, programmes of school leaders' training, professional development, public school.